

Takaako lainsäädäntö reilun kilpailun?

LT Jaakko Herrala MBA
Sote-projektijohtaja

Kuka?

Pirkanmaa 2019

- Työura kiteytettynä:
 - Lääkäriura perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa >10 v
 - Tutkija, opettaja ja professori tehtäviä Sydneyn ja Tampereen yliopistot 5 vuotta
 - Johtamisura PSHP konsernihallinto hallintoylilääkäri ja liikelaitos toimitusjohtaja yhteensä 15 vuotta
- Johtamiskoulutus: European Health Leadership Programme Ranska, PD ja SoteMBA Tampere
- European Association of Hospital Managers Suomen edustaja
- Mukana useissa STM:n, THL:n ja Kuntaliiton hankkeissa ja lakivalmisteluissa
- Terveys ja Talous ry. hallituksen pj
- Filha ry. hallituksen pj (kansanterveysjärjestö)
- FinnMedi Oy hallituksen pj (hyvinvointiteknologia)
- Sote-projektijohtaja Pirkanmaan liitto 1.9.2016 – 31.12.2018

Sote palveluiden muutosvoimat ja vaikutukset toimialaan

Pirkanmaa 2019

VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN

- Yli 75-vuotiaiden osuus väestöstä 2015 noin 9% → 2030 noin 14%
- 350 000 yli 75v enemmän
- 65-vuotiaiden elinajanodote oli vuonna 2000 n. 17 vuotta → 2013 n. 20 vuotta

JULKISEN RAHOITUKSEN PAINE

- Huoltosuhde vuonna 2015 oli 59 → 2030 on 71
- Km. vuosikasvu 2000-luvulla:
 - Terveyspalvelumeno t 5%
 - Sosiaalipalvelumeno t 6%
 - BKT 3 %
- Kulut yhteensä 2014
 - Terveyspalvelut 13,1 mrd€
 - Sosiaalipalvelut 7,4 mrd€
- Terveydenhuoltomenojen osuus BKT:stä 2000 oli 6,9% → 2015 oli 9,6%

DIGITALISAATIO JA TEKNOLOGIA

- Kehitys ollut vahvaa yksityisten sote-toimijoiden asiakasrajapinnassa
- Innovaatiot ennakoivaa ja etähoitoon
- Hallitus painottaa digitalisaation merkitystä
- Uudet toimijat (esim. MeeDoc)

OSASYYY

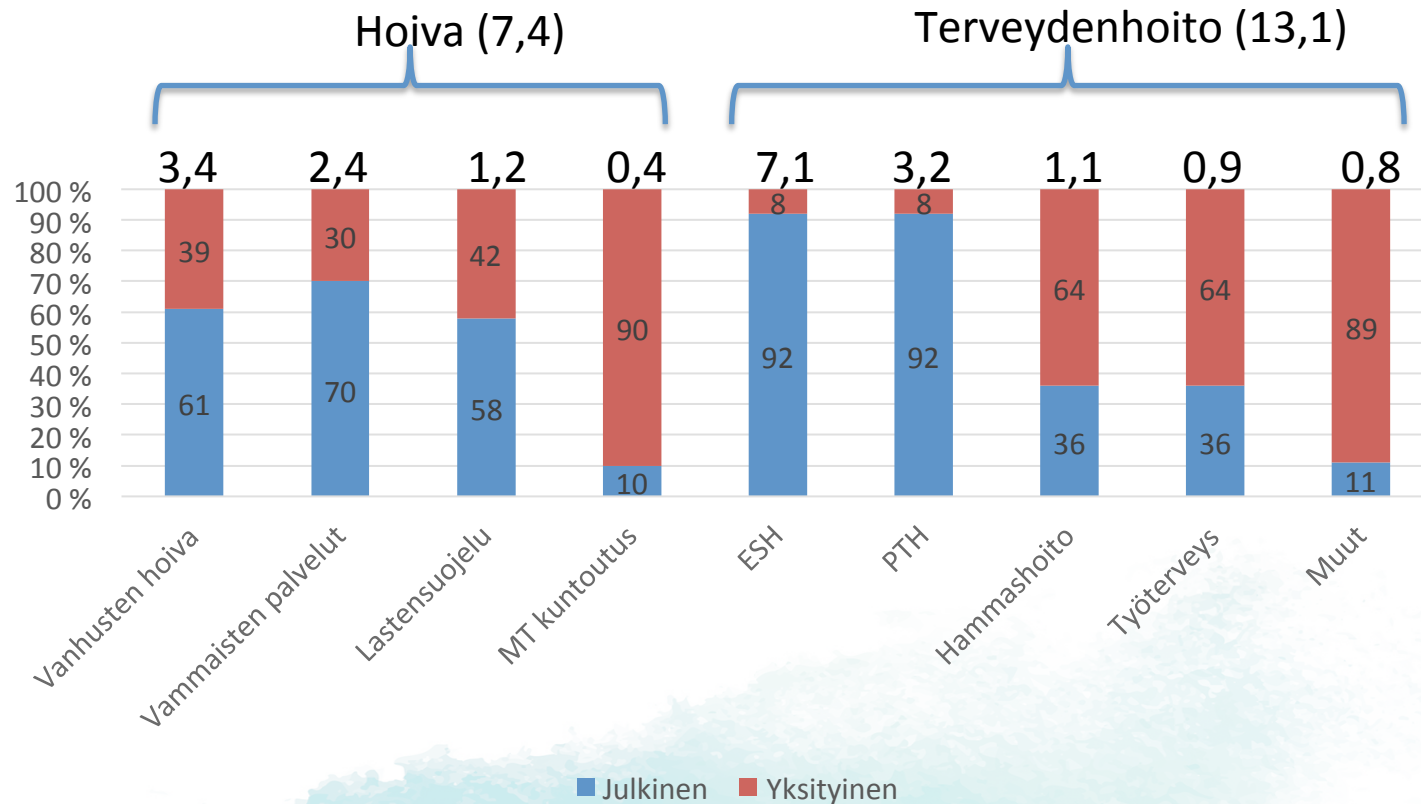
SEURAUS

OSARATKAISU

Sote markkinasegmenttien koko (mrd€) ja jakautuminen yksityiseen ja julkiseen palvelutuotantoon (%)

Pirkanmaa 2019

Sote näkymät

Pirkanmaa 2019

- Vahva keskittymistrendi terveydenhuollossa, hammashuollossa ja vanhuspalveluissa
- Valinnanvapauden vaihtoehdot kasvamassa
- Kysyntä ikääntyvän väestön palveluissa lisääntyvä
- Yksityisen tuotannon osuus terveysterveyspalveluissa kasvava (nyt noin neljännes)
- Sosiaalipalveluissa yritysten ja järjestöjen osuus kasvava (nyt lähes 40%)
- Suurimmat kasvunäkymät perusterveydenhoidossa, vanhustenhoidossa ja hammashoidossa. Erikoissairaanhoido?
- Hyvin toimeentulevat halukkaita käyttämään omaa rahaa terveyteen ja hyvinvointiin
- Työnantajat valmiita maksamaan työterveyshoidosta eli työntekijöiden työhyvinvoinnista sekä sairauspoissaolojen ja ennenaikaisen eläköitymisen vähentämisestä
- Valtakunnallinen toimija on halutuin vakuutusyhtiöille
- Vuonna 2015 tuotti terveysterveyspalveluita noin 15 000 yritystä, sosiaalihuollon laitospalveluita noin 1 000 yritystä ja sosiaalihuollon avopalveluita noin 1 000 yritystä
- Vuonna 2015 yrityksistä noin 95% työllisti 1-9 henkilöä
- Yrityksistä 70%:lla liikevaihto alle 100 000 euroa ja lähes 99%:lla alle 2 M€
- Sosiaali- ja terveydenhuolto noin 12% BKT:stä ja työllistää noin 17% ansiotyössä olevasta työvoimasta

Kilpailun areenat – johtajilta ja esimiehiltä edellytetään liiketoimintaosaamista myös julkisella puolella

Pirkanmaa 2019

- Kilpailu **potilaista** alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti
- Kilpailu **palvelusopimuksista**
- Kilpailu **työterveysopimuksista**
- Kilpailu **vakuutusyhtiöiden potilaista** (lakisääteiset vakuutukset)
- Kilpailu osaavasta **henkilöstöstä**
- Kilpailu parhaista **markkina-alueista**
- Kilpailu **kilpailijatiedon** saannista

Terveysasemaa vaihtaneilla syy vaihtoon liittyi usein terveysaseman sijaintiin

Pirkanmaa 2019

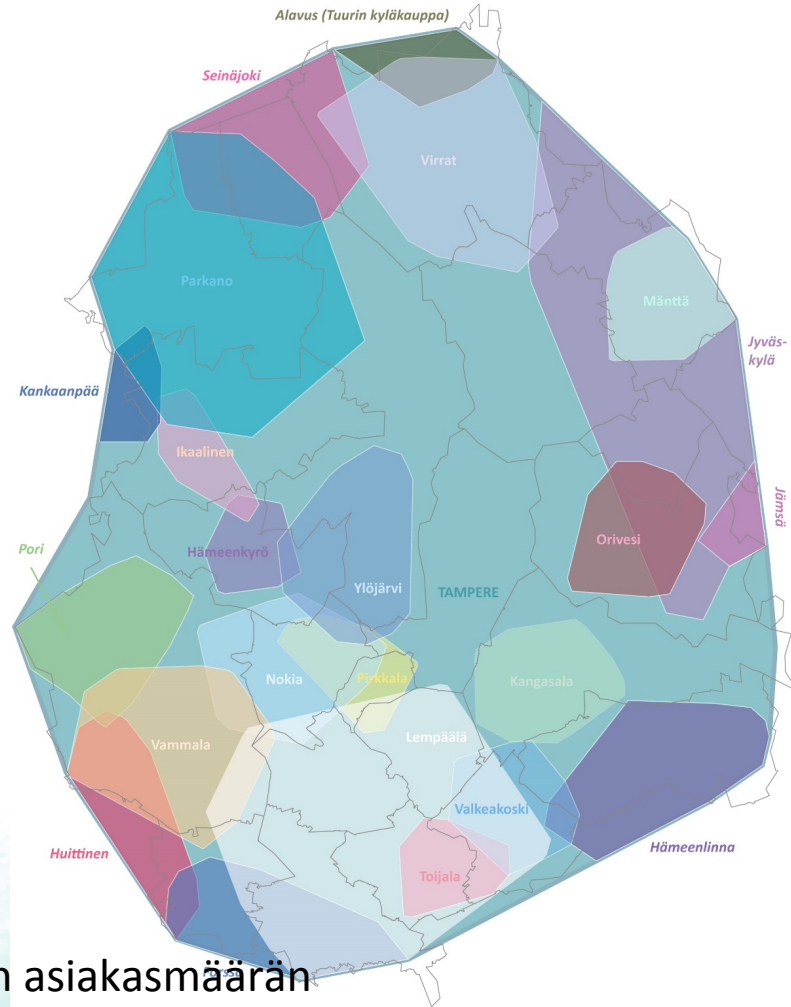

Asteikko: 5= samaa mieltä, 3=siltä väliltä, 1= eri mieltä

THL 2016: Aalto ym.

Asiointialueet – case Pirkanmaa

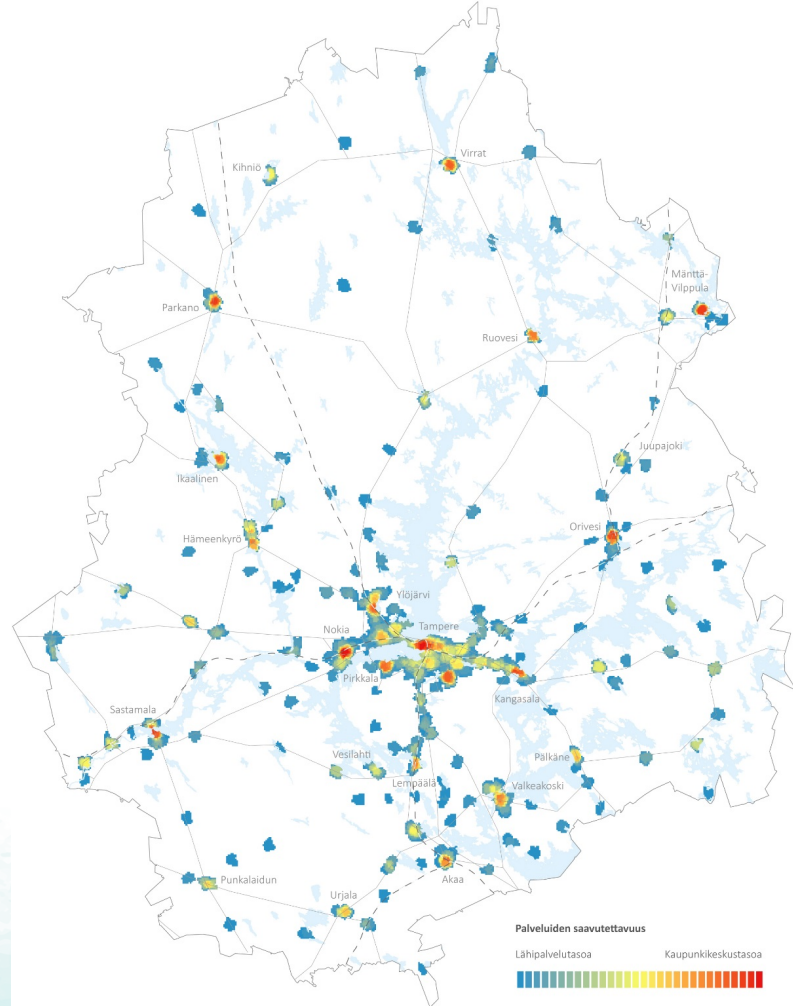
- Oheinen kartta kuvastaa kaupallisten palveluiden yleistettyjä vaikutusalueita maakunnassa.
 - Palvelutarjonnan vetovoimaisuuteen ja saavutettavuuteen perustuva painovoimamallinnus
- Etenkin Pohjois-Pirkanmaalla kuntien vaikutusalueet ovat suurempia esim. kaupunkiseudun kehyskunnissa, sillä etäisyydet (kilpaileviin palveluihin) ovat suuret.
- Reuna-alueilla naapurimaakuntien vaikutus paikoin merkittävä.
- Koko Pirkanmaa on selkeästi Tampereen vaikutus/asiointialuetta.

Taajamaan keskittäminen saavuttaa suuremman asiakasmäärän

Palveluiden saavutettavuus

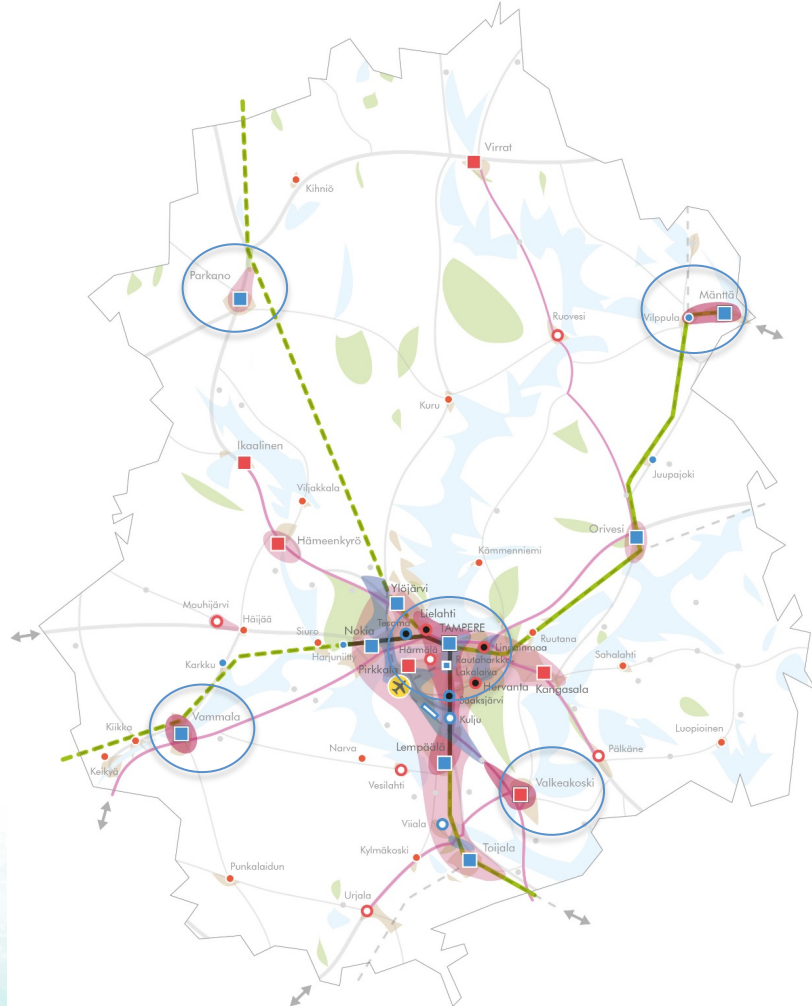
- 20 yleisesti käytetyn julkisen ja kaupallisen lähi- ja seudullisen tason palvelun kokonaisvaltainen saavutettavuus kävellessä.
- Indikaattori kuvastaa yhdyskuntarakenteen (esim. taajaman) palvelutarjonnan monipuolisuutta, sekoittuneisuutta, arjen sujuvuutta ja myös keskusten voimakkuutta maakunnan aluerakenteessa
- sininen = lähipalvelutasoa
- punainen = kaupunkikeskustatasoa

Maakuntakaavan seutukeskukset

- Maakunnan aluerakenteen tavoitteellista tulevaisuuskuvaa on suunniteltu mm. maakuntakaavassa 2040
- Maakuntavaltuuston hyväksymät strategiset ns. perusratkaisut aluerakenteelle ja joukkoliikenteen yhteyksille ->
- Eri seuduilla tietyt pääkeskukset ("seutukeskukset"), joihin aluerakenne, palvelut jne. tukeutuvat.

Seutukunnittaiset kilpailun areenat

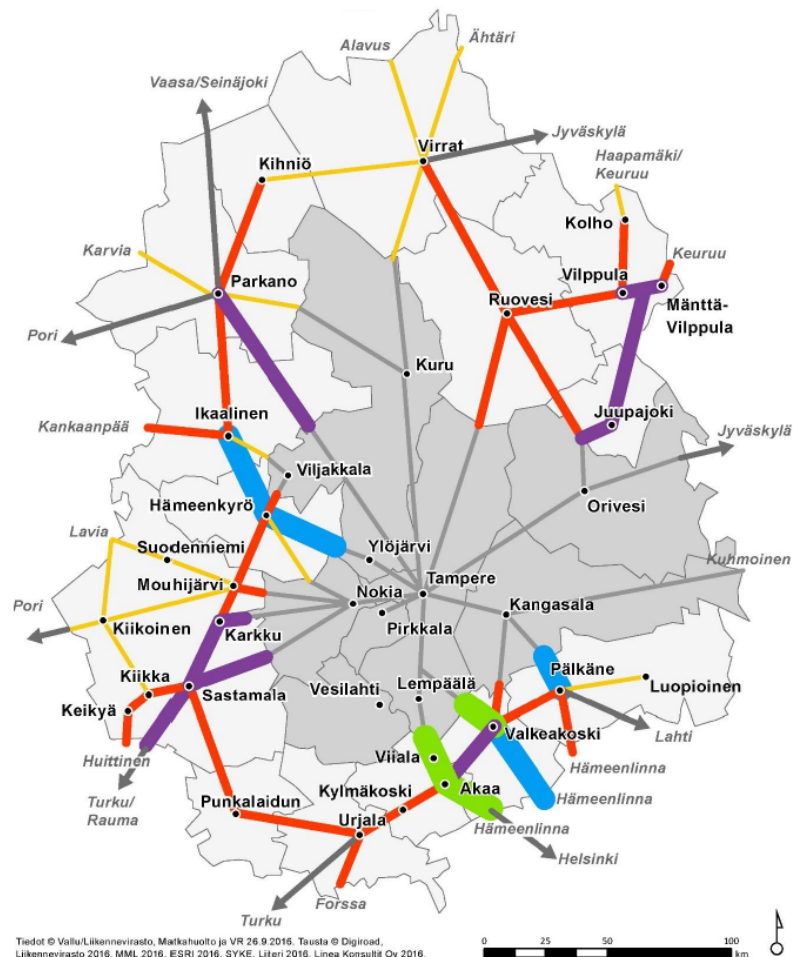
Joukkoliikenteen tasolla ja mallilla maakunta voi vaikuttaa asiantisunttiin ja kilpailuun

- Kaupunkiseudun ulkopuolella palvelutaso vaikuttaa asiantisunttiin – kohti keskuskaupunkia vai seudulliseen taajamaan
- Kaupunkiseudun toimivalta-alueella oma ja paras liikenteellinen palvelutaso

Pirkanmaan ELY-keskuksen toimivalta-alueen joukkoliikenteen palvelusoehdotus

- III (vuoroväli koko arkipäivä ≤ 30 min)
- IV (vuoroväli arkiruuhka ≤ 30 min)
- V (vuoroväli arkiruuhka ≥ 1 vuoro/h)
- VI (vuoroväli arkiruuhka 3–5 vuoro/suunta/vrk)
- VII (vuoroväli arkiruuhka 1–2 vuoro/suunta/vrk)

➔ Pitkänmatkaisen liikkumisen palvelutaso
■ Tampereen kaupungin toimivalta-alue

Sote digiaikaan – etäisyyksillä tai palveluverkolla ei ehkä olekaan tulevaisuudessa enää väliä

Pirkanmaa 2019

- 52 % olisi halukas etävastaanottoon terveydenhoitajan kanssa
- Suomalaisista 16-89 vuotiaista 88 % käyttää nettiä
- Alle 55 vuotiaista nettiä käyttää kaikki
- Vajaat 70% 16-89 vuotiaista oli käyttänyt nettiä matkapuhelimellaan liikkueensa kodin ja työpaikan ulkopuolella
- 75 %:lla 16-89 vuotiaasta on omassa käytössään kosketusnäytöllinen ja 3G tai 4G nettiyhteydellä varustettu puhelin

Lähde: Tilastokeskus

Muutoksia perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella

Pirkanmaa 2019

Muun muassa:

- Maakunnan ei ole pakko yhtiöittää omia sote-keskuksia ja suunhoidon yksiköitä:
 - Maakunnan liikelaitoksella tulee olla oma sote-keskus ja suunhoidon yksikkö
 - Voivat olla samassa liikelaitoksessa muiden palvelujen kanssa tai niitä varten voi olla erillisiä liikelaitoksia
- Valinnanvapausjärjestelmä tulee voimaan vaiheittain vuodesta 2020 alkaen
- Sote-keskuksen palveluvalikoimaa on muutettu, mm. sosiaalipalveluja saa vain liikelaitoksesta
- Asiakassetelin voi antaa vain maakunnan liikelaitos, asiakassetelisääntelyä tarkennettu

Pirkanmaa 2019

Voimaantulo vaiheittain

- Sote-järjestämislain ja valinnanvapauslain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020. Vastuu sote-palvelujen järjestämisestä siirtyisi kunnilta maakunnille.
- Henkilökohtainen budjetti tulisi käyttöön 1.1.2020.
- Asiakasseteli olisi otettava käyttöön viimeistään 1.7.2020.
 - Maakunnan olisi otettava asiakasseteli käyttöön tietyissä erikoissairaanhoidossa koskevilla palveluilla viimeistään 1.1.2022.
- Sote-keskukset aloittaisivat toimintansa 1.1.2021.
- Suunhoidon yksiköt aloittaisivat toimintansa 1.1.2022.

Julkisten ja yksityisten palveluntuottajien vertailtavuus

Pirkanmaa 2019

Vertailtavuutta on pyritty säätämään mm. seuraavin tavoin:

- Molemmilla on lähtökohtaisesti samat tehtävät (18 §)
- Ehdot ovat samat ja ehdot päätetään hallintopäätöksessä. Ehtojen on oltava yhdenmukaisia (42 §) sekä tasapuolisia ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia (44 §)
- Korvausperusteet ovat samat (7 luku)
- Maakunnan liikelaitoksesta sote-keskukselle myytävät sisäiset palvelut tai palvelukeskuksien palvelut on hinnoiteltava markkinaperusteisesti (61 §)
- Molempien on noudatettava hallinnon yleislakeja (3 §)
- Suoran valinnan palvelut on kirjanpidollisesti eriytettävä (56-57 §) tai niitä varten on perustettava erillinen liikelaitos tai liikelaitoksia (16 §)
- Suoran valinnan palveluntuottajien velvoitteet ovat samat (54 §)
- Rikosoikeudellinen ja vahingonkorvausvastuuvetoitteet ovat samat (74 §)

Henkilökohtainen budjetti

Pirkanmaa 2019

- Käytettävissä kun jatkuva, laaja-alainen avun, hoidon, tuen tarve (ikäihmiset, vammaiset, päihde- ja mielenterveys)
- Perustuu liikelaitoksen palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan
- Tarkistettavissa kustannustason tai palvelutarpeen muuttuessa
- Ei voi hankkia maakunnan liikelaitoksen palveluita
- Maakunnan PK-yrityksille taattava toimintaedellytykset näillä markkinoilla

Asiakassetelipalvelut ehdotus

Pirkanmaa 2019

1. **Sosiaalinen kuntoutus**
(sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitettu)
2. **Kotipalvelu** (sosiaalihuoltolain 19 §:ssä tarkoitettu)
3. **Kotihoito** (sosiaalihuoltolain 20 §:ssä tarkoitettu)
4. **Asumispalvelut** (sosiaalihuoltolain 21 §:ssä, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 8 §:n 2 momentissa ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut)
5. **Vammaisten henkilöiden työtoiminta**
(sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettu)
6. **Kotisairaanhoido** (terveydenhuoltolain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu)
7. **Yksittäiset vastaanottokäynnit**
(terveydenhuoltolain 29 §:ssä tarkoitettuun lääkinällinen kuntoutukseen liittyvät terveyden-huollon ammattihenkilön)
8. **Polikliinisesti toteutettavat kirurgiset toimenpiteet**
9. **Suunhoidossa tarpeelliset hammasproteettiset hoidot**
10. **Kiireetön leikkaustoiminta**, jota ei ole valtakunnallisesti tai alueellisesti keskitetty yliopistolliseen sairaalaan tai vastaavaan yksikköön; sekä
11. **Asiakassuunnitelman mukaiseen hoitokokonaisuuteen kuuluvat sairaanhoidolliset käynnit**
terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolle **kiireettömässä hoidossa.**

Asiakasseteli (24§)

- Maakunta päättää setelin käytöstä
 - Potilasturvallisuus, päivystys, poikkeusolot, kustannustehokkuus, palveluketjujen toimivuus, julkisesta palvelutehtävästä selviytyminen huomioon ottaen
 - Henkilöstön siirtyminen privaattiin: ”voidaan ottaa huomioon” kun setelin käytöstä päätetään
 - Huolehdittava erikoislääkärikoulutuksen ja osaamisen säilymisestä liikelaitoksessa
- Setelin suuruus oltava asiakkaan valintaa tukeva, mutta myös liikelaitoksen kustannuksia vastaava
- Seteliä tarjottava, jos on palvelutarve olemassa
- Lähtökohta: mahdollisimman laaja asiakassetelin käyttö
- Kun yksi maakunta hyväksyy setelituottajan sama pätee muihinkin
- Asiakassetelillä syntyy sopimussuhde tuottajan ja maakunnan välille

Lakiesityksen mahdolliset vaikutukset toimintaan

Pirkanmaa 2019

- **Kiireetön kirurgia** asiakassetelitoimenpiteiksi yksityisille
 - Hoitotakuun piirissä oleva toiminta yksityistetään → keskussairaaloiden ja aluesairaaloiden päiväkirurgian määrä oleellisesti vähenee
- **Päivystysvalmiuden** ylläpidon vaikeutuminen
 - Ruuhkatilanteiden hoito vaikeutuu (Nykymallissa puskuri: kiireettömien leikkausten siirrolla saadaan lisäkapasiteettia, kirurgit, henkilökunta, salit)
 - Päivystävistä, osaavista lääkäreistä pula → jäljelle jäävien työkuorma kasvaa
 - Nykyisen päivystysvalmiuden ylläpidon kustannukset kasvavat
- Erikoistuvien lääkärien **koulutus**mahdollisuudet kaventuminen
 - Poliklinikkatoiminta ja päiväkirurgia tärkeitä pisteitä koulutuksessa
 - Em. toimipisteissä kokeneiden erikoislääkärien konsultaatiot on vakiintunut käytäntö, joka on sekä potilaan että koulutettavan etu
 - Virka-aikainen päivystyskoulutus vähenee (vähemmän koulutettavia, uhka osaamiselle)

Lakiesityksen mahdolliset vaikutukset toimintaan

Pirkanmaa 2019

- **Osaajien siirtyminen yksityiselle puolelle**
 - Erikoislääkärin koulutus kestää vuosia, osaaminen vaatii pitkää työkokemusta (yli 12 vuotta)
 - Aivovuotoa jo nyt yksityisille toimijoille
- Asiakassetelillä **saa leikata anestesia-palveluita** edellyttäviä toimenpiteitä **yksityisellä** ilman yhteispäivystysvaatimusta mutta ei julkisella puolella
- **Keskittämisasietus** edellyttää konkreettista työnjakoa sairaaloiden välillä
 - Ostopalvelutoiminta voi jatkua paitsi harvinaisten leikkausten osalta

Maakunnat, joilla todennäköisesti on hyvät edellytykset valinnanvapausjärjestelmän edellyttämän monipuolisen tuottajaverkon muotoutumiseen ja valinnanvapauden toteuttamiseen

- Uusimaa, josta Keski-Uusimaa on mukana palvelusetelikokeilussa
- Varsinais-Suomi
- Pirkanmaa, josta Tampere on mukana palvelusetelikokeilussa
- Pohjois-Savo, josta Ylä-Savo on mukana palvelusetelikokeilussa
- Pohjois-Pohjanmaa

STM: HE-luonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta
sosiaali-ja terveydenhuollossa vaikutusarviointi 2017

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Julkinen ja yksityinen tuotanto valinnan- vapausmallissa

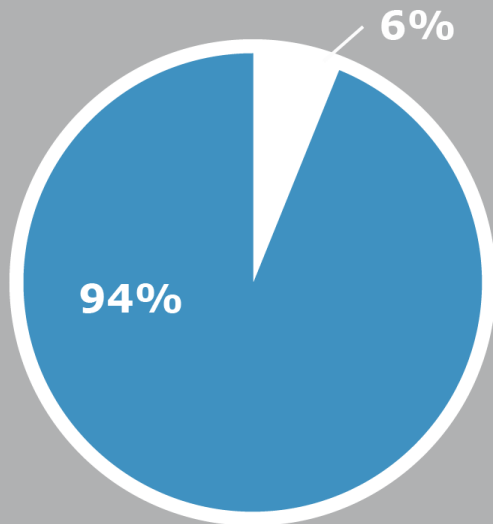
STM 17.11.2017

TERVEYSPALVELUT perusterveydenhuolto

STM 7/11/2017

**NYKY-
TILANNE***

3,7 mrd.€

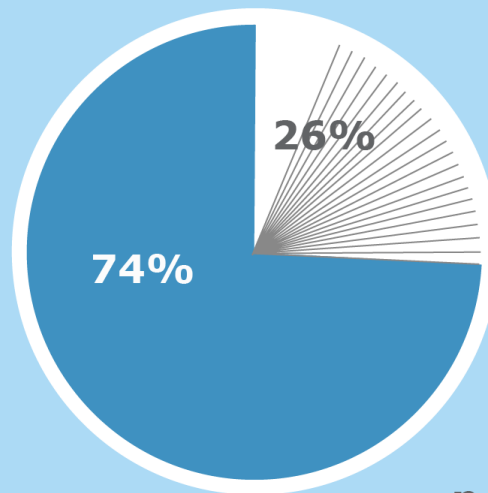
● julkinen ● yksityinen

* arvo 2015 tasossa

Lähteet: v.2015 Kuntatalous-tilasto,
Terveystenhuollon menot ja rahoitus -tilasto (THL)

**VALINNANVAPAUDEN
VAIKUTUS v.2024***

3,7 mrd.€

- Sote-keskukset
- Suunhoidon yksiköt
- Muu perusterveydenhuolto

n. 330%

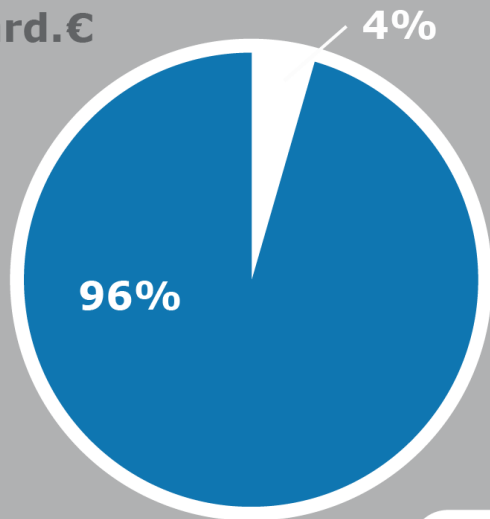
Yksityisen
tuotannon
markkina-
osuuden
kasvu

TERVEYSPALVELUT erikoissairaanhoido

KTM 7/11/2017

NYKY- TILANNE*

6,9 mrd.€

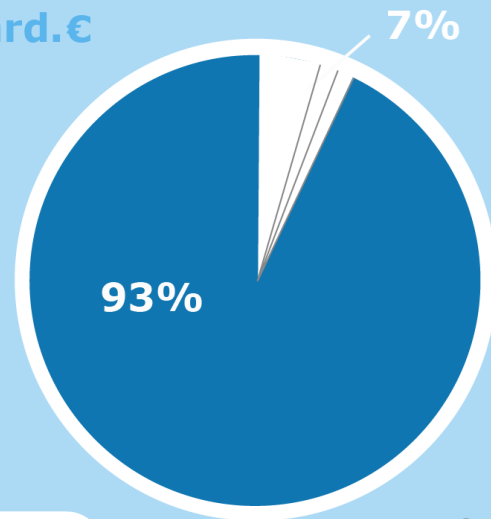
● julkinen ● yksityinen

* arvo 2015 tasossa

Lähteet: v.2015 Kuntatalous-tilasto,
Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL)

VALINNANVAPAUDEN VAIKUTUS v.2024*

6,9 mrd.€

- Sotokeskusten ja suun-
hoidon yksiköiden
erikoislääkärit
- Muu erikoissairaanhoido

n. 55%

Yksityisen
tuotannon
markkina-
osuuden
kasvu

Pohdintaa – onko kilpailu reilua?

- Rajoittamislaki rajoittaa julkisen sektorin järkeviäkin investointeja
- Palveluverkko ja kiinteistöt julkisella ei optimoituja
- VM sanoo → Riittävä, mutta niukka rahoitus valmisteluun → Nyt julkisen tulisi satsata rajusti palveluidensa uudistamiseen varsinkin perustasolla
- TKI toiminnan rahoitus niukka suhteessa tarpeeseen
- Julkinen tuotanto poliittisessa ohjauksessa vs. yksityinen toimii liiketoimintamallien mukaisesti → rajoittako konserniohjaus liikaa julkista yhtiötä kilpailuilla markkinoilla
- Työajan joustavuus / kannusteet / etuudet → KVTES jne vahva rajoite aidolle kilpailulle
- Julkisella toimijalla runsaasti yhteiskuntavelvoitteita
- Julkisen toimijan kannettava vastuu palveluista haja-asutusalueilla, joissa kannattavuus pääsääntöisesti huono
- Korvaustasot ja mallit ratkaisevat tuleeko kilpailua ja määrittelee tuleeko ylivai alitarjontaa (henkilökohtainen budjetti, asiakassetelit, suun terveydenhuolto, suoran valinnan asiakkaat)

Pirkanmaa 2019

Ollaan yhteydessä:

Pirkanmaa **2019**

- Uudistuksen nimi: **Pirkanmaa2019**
- Nettisivut: www.pirkanmaa2019.fi
- Sähköposti: pirkanmaa2019@pirkanmaa.fi
etunimi.sukunimi@pirkanmaa.fi
- Twitter-tili: @pirkanmaa2019, #pirkanmaa2019
- YouTube: @pirkamaa2019